

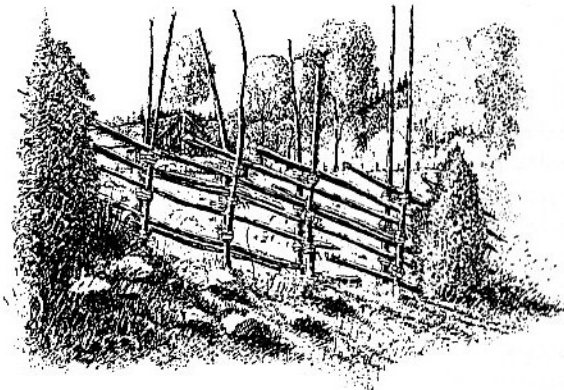
"Det händer i Naturskyddsföreningen"

Orkidévandring med Hans Klinga

Följ med på orkidévandringen den 15 juli i trakterna söder om Vågsjön. Mossnycklar, myggblomster, korallrot m m. Det finns mycket spännande på natur- och kulturområdet i dessa tassemarker. Medtag fältlunch, stövlar.

Klockan 08.00 sker avfärd från Stenhuset.

Kontaktperson: Tom Sävström, 337 29.

Skogsmuren. Teckning: Leif Blomkvist

Ängens Dag med slåttergille i Muren

Bli med och för traditionen vidare i Muren. Det ger en positiv tillfredsställelse att göra en arbetsinsats för ängens mångfald. Föreningen bjuder på sill och potatis och dricka. Medtag eget kaffe. Du som har tar också med lie och räfsa. Finns också att låna.

Klockan 09.00 åker vi från Stenhuset.

Kontaktperson: Lennart Eriksson, 358 64.

MERGUS

Nr 1 2001

Årg 12

Surahammars

Naturskyddsförening

Mergus

Nr 1 2001 Årg. 12

Kontaktblad för
Surahammars

Naturskyddsförening

Mergus utges med 1 - 3 nummer per år och är gratis för medlemmarna. Bidrag (uppsatser etc) mottages tacksamt. Adress: Mergus c/o Tom Sävström, Stenbovägen 12, 735 34 Surahammar, Tfn: 0220-33729.

Flora- och faunavård. I föreningens regi och i samarbete med andra intressenter bedriver vi flora- och faunavårdsprojekt i Muren, Kohagen, Sand m fl. platser. Arbetet går ut på att bevara värdefulla natur- och kulturområden med dess växt- och djurliv. Föreningen är remissinstans till kommunen i viktiga natur- och miljövårdsärenden.

Styrelsen:

Vid föreningsärenden - kontakta
gärna någon i styrelsen.

Tom Sävström 337 29
Marianne Svärd
Mikael Leppälampi 315 24
Lars Bsenko 317 82
Conny Öhrman 309 59
Frank Nilsson 302 87

Omslag: Makaonffjäril. I larvstadiet lever den på kärrsilja och andra umbellater. (Från färgillustration av N Forshed).

Innehåll Mergus 1 - 01:

- 3 Kommentaren
- 4 När morkullan drar
- 6 "Lahol" på Storängen
- 8 "Sandkilen" - vad som blev kvar av odlingsmarkerna vid Sand
- 11 Praktvaxskivlingen
- 12 Sett och hört i markerna
- 15 Notiser
- 18 Titta, en gås på taket!
- 19 Surahammars flagga och vapensköld
- 20 Det händer i Naturskyddsföreningen

Kommentaren

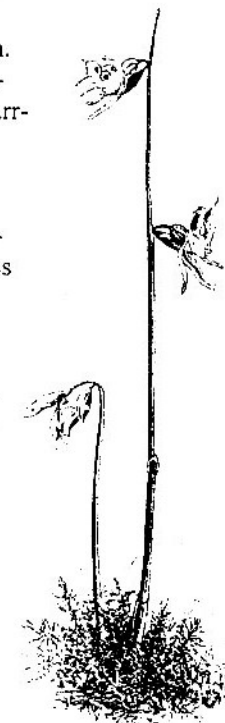
Det finns vissa speciella företeelser i naturen som man gärna vill uppleva. Det behöver inte vara fyndet av en raritet eller en naturens superskönhet, inte heller det där högdramatiska händelseförloppet. Visst drömmer man väl om att någon gång få träffa på den sällsynta orkidén skogsfrun i granskogsdunklet eller möta något av de fyra stora rovdjuren i sitt rätta element.

Ibland kan det finnas ett stänk av magi i själva namnet. För en mykolog på Öland eller Gotland står det ett speciellt skimmer kring djävulssoppen. För en svampentusiast i Surahammar kittlar fantasien alldeles extra inför mötet med bombmurklan. Ingen upptäckare av denna märkliga svamp kan undgå att fascineras av den. Varhelst den påträffas väcker den berättigad uppmärksamhet där den ligger djupt nedsänkt i mossan eller barrförran under någon gran. Numera är denna stora skålsvamp p g a sin sällsynthet fridlyst i Sverige.

I Naturskyddsföreningen har vi i en skrivelse till kommunen föreslagit att de skyddar bombmurklan och dess biotoper på sitt markinnehav. Några hektar granskog måste därmed tas ur skogsproduktion. I skogsbruksplanen för aktuellt område föreslår vi att det inskrivs följande text: "Skog skyddad för rekreation och skönhetsupplevelser och för att säkerställa bombmurklans framtid i Surahammars kommun"!

Apropå skogsfrun. Den som först hittar henne i suraskogarna bjuder jag på middag på Herrgården!

Tom Sävström,
ordförande

Skogsfru, bild ur
Nordiska Floran

När morkullan drar

av Arne Persson

Inte sällan observeras, att när morkulldraget pågår i skymningen under vår- och försommarskvällar, två kullor kommer samtidigt. Den ena flyger mestadels ett stycke under och framför den andra, som brukar visa ett högst påtagligt, tillsynes aggressivt beteende inför den första. Orsaken är inte lätt att utröna. Fåglarna kan ju vara av såväl skilda som samma kön.

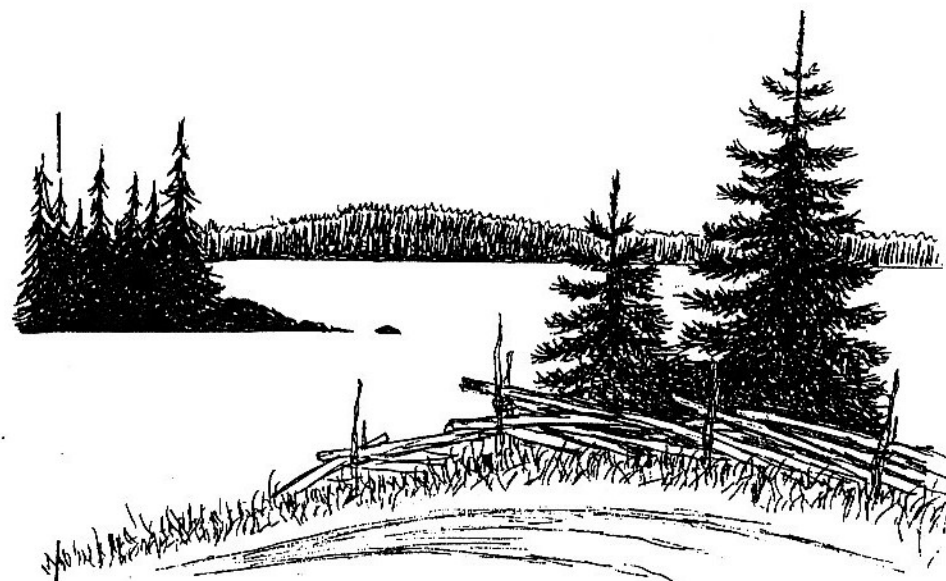
På 1930-talet var man ofta utstyrd i baskermössa eller sportmössa å huvudets vägnar. En vårkväll gick jag till Gallsäter i Gåsvad, där barrskogen omsluter utägan och morkullor har ett pålitligt dragställe. Tanken slog mig att försöka skoja lite med någon kulla och låta sportmössan få vara morkulla för en stund.

I skogsbrynet höll jag mig stilla med mössan i hand. Så hördes en morkulla komma knortande och knispande, som man säger om hennes spellåten. När fågeln blev synlig skickade jag mössan till väders, snett framåt - uppåt. Kullan blev rädd och girade. Hon hade sett min kaströrelse.

Jag ställde mig tätt invid en skylande gran några meter bort. Snart hördes en kulla igen och innan hon kommit inom

synhåll kastade jag på nytt mössan, som förra gången i fågelns beräknade flygriktning. När huvudbonaden var som högst upp blev morkullan synlig för mig och si, när mössan föll mot marken störtök fågeln efter den och tog mark strax bredvid, så där en tjugo meter framför mig. Lite skumt hade det hunnit bli, men jag såg morkullan väl där hon misstänksamt avvaktade några sekunder, innan hon närmade sig mössan. Hon gick sedan runt mössan med bestämda steg, allt medan hon då och då utstötte dämpade skrockanden, ej olikt en tamhöna som vallar sina små. Mössan var svårflirtad, fågeln tystnade och blev länge stående helt stilla. Ingenting hände, skymningen tätnade alltmer och egentligen behövde jag "spodisen" till skydd mot moskiterna, som testade blodprov i min tunna kalufs. Således gjorde jag slag i saken och morkullan bullrade givetvis iväg, till synes lurad på ett amoröst äventyr.

I Avestatrakten många år senare fann jag ett gott morkulldrag över ett gräskärr. Jag mindes episoden från Gallsäter och ville prova igen, lekfullheten vill aldrig släppa! Sportmössan var ur modet då, så jag fick rota en stund i garderoben efter klenoden.

"Morkulldraget"
Teckning: Harald Wederus, (1972)

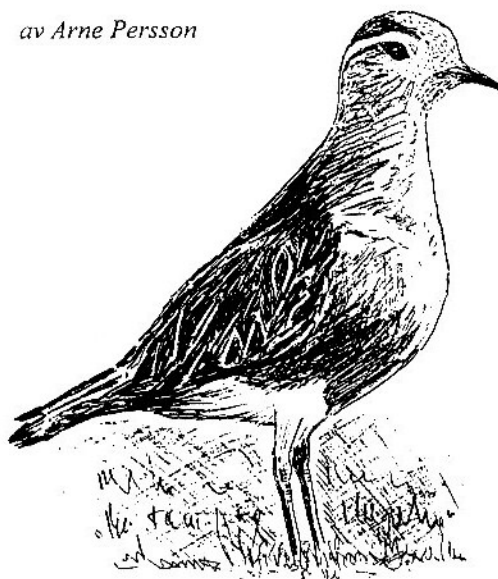
Kommen på plats i kärrkanten memorerade jag: Stå i skydd, avvakta skymningen, kasta i god tid innan morkullan riktigt är framme och i samma riktning som hon flyger. Redan första kastet lyckades. Mössan tog mark i kärret och med den morkullan. Men denna fågel blev bara stående, som paralyserad. Fåglar lär ju inte ha något utvecklat luktsinne, men hon blev stå-

ende någon minut innan hon började pillar med något i gräset, vandrade sedan fot om fot därifrån och in under några smågranar i kärrkanten. När jag hämtade mössan hördes inget uppflog.

Det har aldrig blivit av att lura någon morkulla mera, men experimentet är väl ett av de oskyldigare. Men välj en mössa som seglar bra i luften!

"Lahol" på Storängen

av Arne Persson

"Lahol"

Ill. Tom Sävström

Sedan pingsten 1954 var man äntligen lycklig ägare till en kikare och fågeltittandet fick andra dimensioner. Året därpå, den 18 september klockan 16.00, började en av mina "kontrollrundor" över Storängarna. Störvägarnas tid var ännu avlägsen och området fortfarande en sällan störd idyll, för såväl fyrfota som vingburen

vildnad. Sommaren hade varit intensivt torr liksom "getingsommaren" 1959 skulle bli, då man kunde gena över Stingsmossen i bara gymnastisk skor och komma iland torrskodd - bortsett från fotsvett.

Självbändarna hade gått fram över åkrarna, som var plöjda och

lätttraskade i halmstubben på den hårdtorkade leran. Vid en spontan rundblick med kikaren uppenbarade sig en traststor fågel komma med klippande vingföring norrifrån och fälla något hundratal meter söderut. Allt var nytt den tiden - det var nog roligast då - och jag smög efter fågeln. Den stod blick stilla på åkern och liksom bara väntade på mig, till synes totalt orädd. På en och en halv meters avstånd stannade jag. Ett tydligt markerat vitt streck ovan ögonen och en ljus nymåneskära tvärs över bröstet avslöjade arten; fjällpipare. På buken var fågeln sandfärgad, otydligt vattnad på bröstet, men med vackrare vattring på ovasidan. Det torde säkerligen rört sig om en ungfågel.

Bengt Bergs förtjusande bok "Min vän fjällpiparen" hade varit många kvällars sänglektyr - till läxläsningens våda - så jag var så att säga förberedd. Därvid hade jag också lärt mig fågelns lapska namn "Lahol".

Berg fick ju en trygg piparhane att ruva äggen i sin hand. Nyfiken hukade jag mig, sträckte sakta fram en hand ... Då flög piparen undan, men bara ca 10 meter, varvid han ropade ett milt; "hyyyrr-r-r-r-r". Jag följde försiktigt

efter och kröp de sista metrarna. Nu kom jag ännu närmare än förra gången, satte mig och blev sittande, kanske en timme, medan piparen gick

och plockade i sig vad han fann ätbart. Jag minns att jag trots min ungdom, (15 år), tänkte: "Detta upplever du bara en gång i livet".

Kvällen led och piparen höll sig kvar, medan jag återvände hem och antecknade hela händelseförloppet i liggaren.

På fjällsemester med föreningens dåvarande sekreterare, Karl Nord, gick vi rakt på ett bo av fjällpipare. Det var den 8 juli 1963 på Nasafjäll i Pite lappmark. Piparen gick av boet och spelade skadad på ett ynkligt och trovärdigt sätt, men försvann inte från oss. Skyndsamt fotograferades äggen i bogropan på heden, varpå vi avvek. Det rådde "fjällväder" och äggen fick inte kallna.

Sex år senare, den 29 juni 1969, anträffade Bertil Eriksson och jag flera fjällpipare strax söder om högplatån Tuoddar i Padjelanta, där sjöarna fortfarande till stor del var isbelagda.

Där kan det ha rört sig om parbildning. Artens honor är aktiva därvidlag och har kunnat ses spelande som brus-hanar med hanen passivt avvaktande.

Inget av fjällpiparmötena har emellertid känts så exklusivt som mitt första. Ha således inte för bråttom över Storängarna! Ja, varför skall man någonsin jakta?